

Dr. Berán Ferenc, újlaki plébános és teológia tanár – Bodor Virág

- Én úgy érzem, és ezzel nem mondok rendkívüli dolgot, hogy az európai identitáshoz nagyon szorosan hozzá kötődik a keresztény kultúra. A keresztény kultúra táplálja az európai identitástudatot. Ez az identitástudat táplálkozik egyszer egy spirituális hátérből és ugyanakkor pedig egy etikai érték hátérből. A spirituális tudat egyik lényeges vonása az, hogy a keresztények abban a hitben élnek, hogy az Isten eljött közénk, ezt ünnepejük karácsonykor. Isten fia eljött közénk, és ő nemcsak egy értékrendet adott át számunkra, hanem egy távlatot, amely reménnyel tölti el az embert.

- A katolicizmus története és Európa történelme teljesen szorosan összefonódik. Ez hogy alakult az évszázadok alatt?

- Jól tudjuk, hogy korábban Európának az időszámítását Róma városalapítása adta meg. Mi az időszámításunkat itt Európában, a keresztény kultúrkörben Krisztus születésétől számítjuk, tehát amióta mi az időszámítást számítjuk, azóta a kereszténység, itt Európában nagyon fontos szerepet töltött be. Az első századokban nem volt annyira meghatározó, kellett egy kis idő, de utána, a IV. századtól kezdve, a Nagy- Konstantini fordulat után, a kereszténység az a legtöbb európai országban talán azt is mondhatjuk, hogy államvallás lett. Ez annyit jelenti, hogy mindenki ismerte a keresztény tanítást, az iskolákban tanították, miután az iskolarendszer kialakult. Egy európai ember számára a keresztény tanítás ismert volt mindenféleképpen.

- Ha azt mondom, hogy a katolicizmus az Európa egységét is segítette megteremteni, akkor azt hiszem, nem tévedek.

- Európának az identitását, az önazonosságát a kereszténység adta meg, és úgy érzem, hogy ma is az adja meg. Európa olyan értékeket képvisel, olyan értékekre hivatkozok, amik sajátosan keresztény értékek: ilyen például az emberi méltóság elismerése, az értelem, a szabadság, a demokrácia, a jogállamok, ez mind-mind keresztény gyökerű. Tehát ez mind keresztény akkor is, ha valaki nem vallja magát kereszténynek, de azokat az értékeket a tudatalattijában hordozza.

-Azt mondta, szeretne idézni valamit. Mi az, amit idézne ehhez az interjúhoz?

- II. János Pál pápa az ezredfordulón kiadott egy dokumentumot, ezzel a címmel, hogy: Az egyház Európában. És ebben a dokumentumban beszél Európa spiritualitásáról.

Idézek ebből egy mondatot:

„A modern Európa, amely megajándékozta a világot a demokratikus eszmével, emberi jogokkal, sajátos értékeit a keresztény örökségből meríti.”

És utána azt mondja, ami nagyon elgondolkodtató, hogy „Európa az nem annyira földrajzi hely, inkább főként kulturális és történelmi fogalom, amely a valóságos földrészt jelenti, amely a kereszténység egységesítő erejének köszönhetően különböző népeket és kultúrákat tudott egységessé tenni és szorosan kapcsolódik az egész európai kultúrához.”

Fabinyi Tibor, evangélikus püspök – Bodor Virág

- Az evangélikus egyház Luther Márton reformációi mozgalmára megy vissza, és ha valaki, akkor Luther ízig-vérig európai ember volt és az európai újkornak a képviselője. A középkor lezárásával, a reformáció a történelem egyfajta csillagórájában jött létre: egyrészt ugye a Gutenberg-féle könyvnyomtatás feltalálása, másrészt Amerika fölfedezése, harmadrészt az Erazmus-féle tudományos robbanás, mind-mind előzményei volt a reformációnak, ezért amikor Luther elindította a reformáció mozgalmát akkor mindezekre építhetett. Ezek mind az európai hagyomány bölcsőjét jelentik, és ezt szinte megkoronázta a reformáció. A másik, amit kiemelnék, hogy amikor az új hit, az evangélikus hit alapján kezdett tanítani, akkor diákok jöttek egész Európából, egyebek mellett Magyarországról, Erdélyből, Lengyelországból, Észak-Európából, és egy igen komoly hálózat alakult ki az ott tanult diákok között, akik hazamenve is támogatták egymást, és az új protestáns evangélikus gyülekezeteknek a szervezését. Egy ilyen előzménye lehetett az európai gondolatnak, és a majdani Európai Uniónak, hogy az összetartozás, és az összefonódás így kifejezésére juthatott. Ilyen alapokra építkezve, az evangélikus egyház jó szívvel képviseli az Európai Unió ügyét, és amikor létrejött az Unió, abban a protestáns egyházak, a protestáns többségű államok mind-mind részt vettek. Például Észak-Európában Finnország, és a skandináv államok többségében mind evangélikus, Németország is az evangélikus egyház bölcsője, és legkevésbé ezekre az evangélikus többségű országokra jellemző az euroszepticismus. Ezért amikor Magyarország is belépett az Európai Unióba, akkor ezt az evangélikus egyház jó szívvel tudta támogatni. Persze voltak olyan hangok, hogy ez a nemzeti identitásnak a relativizálódásával járhat együtt, de az evangélikus egyház mindig büszke volt Magyarországon is arra, hogy úgy hívjuk magunkat, hogy Magyarországi Evangélikus Egyház, és nem Magyar Evangélikus egyház. Ez azt jelenti, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyházban szlovák gyökerek, német gyökerek, és persze magyar gyökerek vannak, és ezért mi, már ha úgy tetszik kicsiben, evangélikus egyházban, megpróbáljuk ezt az európai gondolatot megvalósítani.

- A vallási tolerancia tekintetében jelentett-e változást az Európai Unió létrejötte ön szerint?

- Nyilván itt meg kell különböztetni a keresztény egyházak egymáshoz való közeledését, amit ugye ökumenikus mozgalomnak szoktunk nevezni. Azt gondolom, hogy az európaisághoz mindig is hozzátartozott, hogy a XX. század közepén ezek az ökumenikus mozgalmak, az egyházak világtanácsa, az evangélikus világszövetség, az európai egyházak konferenciája megszerveződtek, és azóta is elevenek. A másik terület a nem keresztény vallásokkal való együttműködés. Itt nekünk is meg kell tanulni, hogy ez egy új helyzet. Ugye a kereszténység és a zsidóság, de ezen belül is az evangélikusság és a zsidóság közötti kapcsolat intenzív volt, és párbeszédre, együttműködésre nagyon szép jelek vannak akár Magyarországon és Németországban is, és máshol is. Ami igazán új, az az iszlámmal való találkozás, és az azzal kapcsolatos tolerancia. Németországban sokakat meglepett, hogy az evangélikus egyház például tevőlegesen hozzájárul az iszlám mecsetek építéséhez, pontosan azzal a céllal, hogy az iszlám vallást sikerüljön ezáltal jobban megismerni, és ahogy ott a német evangélikusok mondják, a bizonytalan és félhomályos hátsó udvarokból, előhívják az iszlám embereit, hogy szemmel láthatóak legyenek, és ezáltal, ha szabad így mondani, ők is kicsit normalizált körülmények között, európai normák szerint éljék életüket. Akár a törökországi, akár a különböző keleti országokból érkezett iszlámhívókra gondolunk itt.

- Megjelenik-e mindez az átlag emberek szintjén?

- Hát én csak merem remélni, hogy igen. Az evangélikus egyház mindig befogadó egyház volt. Akár ha a zsidóságot nézzük, a Fasori gimnázium, ami például Magyarország leghíresebb iskolája volt, és több Nobel-díjast adott, mindig híres volt arról, hogy oda nagyon szép számmal jártak zsidó vallású emberek, és éppen a Nobel-díjasok is közülük kerültek ki. Ez azt hiszem, máris egy példa arra, hogy az evangélikus egyház nyitott volt a zsidóság felé. Nyilván ez különböző szinteken jelenik meg, és azért az átlag emberben, az átlag evangélikusban lehet persze lehet egyfajta tartózkodás, bár én merem mondani, hogy az antiszemitizmus koránt sem jellemző az evangélikus gondolkodásra és határozottan elutasítjuk. Az iszlámmal kapcsolatban nagyobb a fenntartás, bár Magyarországon még nem élő valóság, hogy nagy tömegben találkozunk iszlámhívőkkel, de európai országokban látom, ahol az evangélikusok (például Németországban) azzal szembesülnek, hogy nagy mennyiségű iszlám vallású ember települ be egy-egy nagyvárosba, Münchenbe, Berlinbe, ott azért van egy fajta aggodás, félelem főleg az ismeretlentől, más kultúrától, más vallástól való félelemmel összefüggésben.

Görgey Géza, református lelkész – Bodor Virág

- 500 évvel ezelőtt, amikor a reformáció bejött Magyarországra (Nyugat Európából jött be, Németországból, Hollandiából), már akkor nagyon erős kapcsolatot ápoltak, és azóta is ápolják a református felekezetek, a nyugatiak és a magyarok. Tehát már az indíttatás is európai volt, úgymond européer.

- Ugyanakkor viszont a reformációnak volt egy szándéka, hogy a nemzeti nyelvet hozza előtérbe, tehát ezzel a nemzetiséget erősítette, egy kicsit ellentétben, mondjuk a katolikus, univerzális latinnal szemben.

- Természetesen, de ezt tették a németek is, ők is a nemzeti nyelvet részesítették előnyben, és ennek volt egy politikai vonulata is, ugyanis a Német–Római Császárság, az akkor már-már csak virtuálisan létező Német–Római Császárság felbontásáért küzdöttek a németek, az adófizetés ellen, a függetlenségért, de akkor egész mást jelentett a nemzeti függetlenség vágya és a nacionalizmus, mint ma.

- De miért jelentett egészen mást?

- Mert akkor tulajdonképpen csak elszakadni akartak Rómától, nem akarták többé hallani azokat az olasz véleményeket, miszerint az olaszok őket kissé kulturálatlannak tartották. Önállósodni akartak, talán helyi magyarzata is van, hogy a fejedelmek Németországban szerettek volna nagyhatalomra szert tenni, ezért aztán több támogatást megadtak a protestánsoknak.

- Milyen irányba hat a református vallás abból a szempontból, hogy a kultúrák beszélnek egymással, hiszen a nemzeti nyelvet részesítik előnyben, és akkor az olyan, mintha gátolnák a párbeszédet, ugyanakkor viszont ez egyforma törekvés mindenütt, tehát ez viszont összekapcsolja őket, hogy működik ez?

- Ma már nem részesítjük annyira előnyben a nemzeti nyelvet, hiszen ma már mindenki a maga nyelvén beszél lassan mindenütt a római katolikus egyházban is. Ma már másról van szó. Induljunk ki onnan, hogy egyes eléggé el nem ítélt református emberek azt mondják, hogy elsősorban kell magyarnak lenni, és azután kereszténynek – ez borzalmas. Elsősorban kell kereszténynek lenni, és azután lehet magyarnak lenni. De én azt mondom, ehhez hozzáfűzve, hogyha keresztények vagyunk, akkor már nincs jelentősége a nemzetiségnek, mert kereszténynek lenni annyi, hogy lehetőleg mindenkivel jót tegyünk, és itt már megszűnik az, hogy én magyar vagyok. A határok tulajdonképpen megszűntek a mai Európában. Ez így volt a régi világban is, ha az időben visszafelé haladunk, mert szabadon lehet jönni-menni. Például meghívjuk egymást prédikálni, tartjuk a kapcsolatot, mondjuk a felvidéki magyarokkal, ez már jó esetben, ha jól csináljuk, nem jelent nemzetiségi kérdést. Hanem csak ápoljuk az ottaniakkal a kapcsolatot, és ápoljuk az ottani szlovákokkal is, tehát hogyha én egy szlovák emberrel beszélek, ha katolikus, én akkor, abban a pillanatban szlovák vagyok, éppen úgy, mint magyar. Persze az identitás kérdése, a hovatartozás kérdése elsősorban a keresztény egyházhoz kell, hogy fűzze a híveket.

- Tehát akkor mondhatjuk úgy, hogy kereszténység, magyarság és utána jön az európaiság.

- Nem. Mondjuk úgy, hogy a kereszténységgel együtt jár az európaiság, szorosan összefüggnek, és a magyarság kérdése csak egy humán kérdés, egy humánumnak a kérdése, tehát amikor az erdélyi magyarokat támogatom, akkor az Erdélyben, rossz helyzetben élő embereket támogatom, nem mint magyar adok a magyarnak. Én ezt így értem. Tehát az hogy magyar vagyok, nem jelent különösebben semmilyen pozitív dolgot, talán inkább egy kis felelősséget.

- A felelősség mit jelent?

- Hogy attól, hogy magyar vagyok, ne mondják azt belőlem kiindulva, hogy ilyenek a magyarok, és ne kapjon a magyar nemzet negatív konnotációkat, de csupán ennyit. Egyszerre vallom magamat, hogy egy kicsit magamról beszéljek, hollandnak is, angolnak is, németnek is, ha Olaszországban vagyok a római, katolikus barátaimnál, akkor olasz vagyok, és ez nem jelent semmiféle skizmát. Ez nem a vagy-vagy hanem az és-és, is-is kérdése. Nem szinkretizmus. Nem keveredik a helyesen felfogott kereszténységben össze sem a vallás, sem a nemzetiség, hanem egyszerre egymás mellett vannak. Tehát európainak lenni vagy magyarnak lenni számomra nem nagy különbség. Hát gondolja meg régen is így volt, hogy nem az számított, hogy valaki milyen anyanyelvű, hanem hol él, hova fizeti az adót, hol van földje, milyen a vallása, hova tartozik, nem számítottak a nyelvek sem, még ennyire sem, mint manapság.

Tulajdonképpen az én családom felvidéki német, a dédapám volt az első, aki magyarul megtanult, akinek az anyanyelve magyar volt, és mi magyarok vagyunk, de ugyanúgy szászok, is ha kell, de ugyanúgy cigányok is, vagy szlovákok és magyarok, és ez a mai napig így van. Személy szerint én nem értem, hogy egyesek kiélezzik a magyarság, a szlovákság, a nemzetiség kérdését. Csak az a probléma, hány nyelvet beszélünk, az a kérdés, hogy hány irányba tudunk tájékozódni.

Sonkoly Gábor, történész – Bodor Virág

- Mit jelent Önnek Európában Krisnásnak lenni?

- Ugyanazt, mint bárhol máshol. Egyrészt ugye magyarnak születtem, tehát van ehhez kapcsolódóan egy európai identitásom, másrészt Európa egy jó védelmet jelent. Ugye a Krisna tudat az nem őshonos Magyarországon, sem Európában, de ahogy keresztények vannak Indiában, ugyanúgy a hinduizmus vagy a Krisna tudat is megtalálható az egész világon. Bizonyos országokban, ahol a mássággal szemben megnyilvánul egy intolerancia, egyszerűen a félelemből adódóan nem feltétlenül jó Krisnásnak lenni. Most például Kazahsztánt tudnám említeni, ahol az elmúlt öt évben szörnyű tragédiák történnek, felszámolják a közösségünket. Ezzel szemben az európaiság és az európai tolerancia hagyománya, ami ráadásul intézményesült az európai közösség formájában, védelmet jelent. Úgyhogy jó Krisnásnak lenni Európában.

- Azt mondta, hogy van egy európai identitása. Ezt meg tudja fogalmazni, hogy mit jelent?

- Ez a nyitottságon alapul, és azon az értékrenden, ami egy szempontból a francia forradalomhoz, az emberi és polgári jogok nyilatkozatához kapcsolódik, illetve mint említettem ennek az intézményesüléséhez, tehát hogy a másság felé nem félelemmel, hanem érdeklődéssel és befogadással fordulok.

- Az identitásán változtatott-e valamit az, hogy Magyarország tagja lett az uniónak? Vagy ez egyébként is egy létező európai identitás, hiszen Magyarország akkor is Európa része volt, mikor nem volt tagja az uniónak.

- Nyilvánvalóan a politikai realitások hatással vannak az identitásunkra, hiszen ezek normákat fogalmaznak meg, amit az oktatás során mi magunkba szívunk. Kicsit nyugodtabb lettem, de igazából alapvetően nem változtatott rajta, ugyanis vallási, felekezeti szempontból Magyarország hagyományosan toleráns. Az egyik legtoleránsabb ország Európában. Ennek történeti okai vannak: nyilvánvalóan a reformáció nálunk pont akkor következett be, amikor ugye félig török megszállás alatt volt az ország, és a törökök pedig sokkal toleránsabbak voltak, mert nem igazán látták a különbséget a különböző keresztény felekezetek között, ezért nem nagyon zavarta őket a reformáció. Mivel 150 évig tartott ez a folyamat, a Habsburgok által vezetett ellenreformáció nem tudott igazából erősen érvényesülni a XVIII. században. A modern Magyarország születésére kialakult egy olyan felekezeti arány, ami lényegében egyik felekezetenek sem biztosított dominanciát, és ezt utána az 1895-ös majd az 1990-es két vallási törvény rögzítette, tehát a mai napig Európában a csodánkra járnak, hogy nálunk törvényileg is biztosítva van a vallási tolerancia.

- Hogyha Európáról csupa pozitív dolgot mondott eddig, tehát nyitottság, tolerancia, akkor miért egy ilyen vallást választott, ami tulajdonképpen nem is gyökeres Európában?

- Először is a Krisna tudat nem vallás, hanem egy tudat. Másrészt pedig, ami nagyon tetszik a Krisna tudatban, hogy ez egy olyan kultúrközegből jön, ahol a vallást és a tudományt nem választották szét, ami a felvilágosodásban megtörtént nyugaton. És lényegében ellentétben áll egymással a materialista tudás, amit modern tudománynak nevezünk, illetve az isten-alapú tudás. És most mindenki azon dolgozik, hogy ezt a kettőt összegyúrja. Sok olyan fórum van, hogy vallás és tudomány párbeszéde. A Krisna tudat egy olyan közegből jön, ahol ez a törés nem történt meg. Ez annak is betudható, míg nyugaton 3-4 szentírást ismerünk, addig

Indiában több ezer van. És amíg a genezist, a teremtést néhány oldalban leírja a biblia, addig erről több száz oldalt, több ezer oldalt találunk a hindu szentírásokban, ennek is oka van. Nagyon komoly filozófiai, és tudományos hagyománya van a hinduizmusnak, ami számomra, értelmiségi ember számára, és állandóan a kérdéseimre választ kereső ember számára nagyon vonzó volt.